

SÁMEDIGGI

Sámediggi
Ávjovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka

+ 47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

DIN ČUJ. / DERES REF: BEAIVI / DATO:
23/5991 18.01.2024

MIN ČUJ / VÅR REF: ÁŠŠEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:
23/5669-3 Vegar Jakobsen Bæhr

Nærings- og fiskeridepartementet

Postboks 8090 Dep.

0032 OSLO

Sametingets uttalelse til høring av NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskapning/

Vi viser til høring av NOU 2023:23 Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskapning og takker for en utvidet frist å komme med uttalelsen. En del av utvalgets mandat var å innhente Sametingets syn på problemstillinger som kunne være relevante for sjøsamisk næringsutøving og kultur i utvalgets arbeid. Sametinget hadde to møter med utvalget, der Sametinget frembragte sitt syn. Herunder fremmer vi Sametingets uttalelse til høringen i syv punkter og har deretter noen utfyllende kommentarer til høringen.

Sametinget har følgende innspill til høringen av NOU 2023:23:

1. Sametinget støtter Havbruksutvalget i synet på at **formålsbestemmelsene** for **akvakulturloven** bør favne bredere enn bedriftsøkonomisk lønnsomhet i akvakulturnæringen, og at prinsippet om bærekraftig utvikling bør gjenspeiles i loven på en klarere og mer forpliktende måte. Sametinget mener at loven må spesifisere hvilke bærekraftshensyn som skal ivaretas, og at den må bidra til å avklare avveiningen mellom ulike hensyn. På bakgrunn av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk, er det særlig viktig at akvakulturloven legger opp til en forvaltningspraksis hvor **hensynet til naturgrunnlaget for samisk kulturutøvelse** vektas på en måte som forhindrer brudd på menneskerettighetene. Vi må alle søke å unngå en ny Fosen-sak, der brudd på menneskerettighetene er pågående. Til utformingen av en formålsparagraf som svarer til statens særlige folkerettslige forpliktelser for å sikre det samiske naturgrunnlaget etter SP artikkel 27, foreslår Sametinget at det anvendes en tilsvarende ordlyd som i siste ledd i § 1-1 i det nye forslaget til minerallov fra 2022.
2. Lokalt demokratisk selvstyre ansees som en bærekraftig måte å forankre arealbruken på. Sametinget er derfor uenig i utvalgets tilrådning om at akvakulturmyndighetene i større grad enn i dag burde gis adgang til å fremme innsigelse dersom det ikke er satt av tilstrekkelige egnet areal til akvakulturformål. Med samme utgangspunkt er Sametinget også uenig i utvalgets tilrådning om at en statlig myndighet bør overta større deler av ansvaret for å utarbeide og vedta arealplaner for sjøområdene. Sametinget

mener at **kommunene** burde få beholde sin rolle som **planmyndighet** i kystsonenplanleggingen. Dersom det legges opp til **regional eller statlig styring** av — hele eller deler av — planprosessene som i dag er kommunale, må de etater som ikke er planmyndighet (f.eks. fylkeskommunen, nabokommuner eller Sametinget) få beholde sine muligheter til å fremme **innsigelsler**. Det er dessuten en mangel ved rapporten at utvalget ikke har drøftet nærmere hvilke konsekvenser en overføring av planmyndighet vil ha for naturgrunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse, eller for samiske rettighetshavere.

3. Det er behov for å få igangsett en helhetlig **kartlegging** av sedvanemessig samisk **bruk** av marine områder (både nåværende og tidligere) og samiske **rettigheter** i sjø i hele det tradisjonelle samiske bosettingsområdet. Uten en slik kartlegging er det risiko for at de ulike sektormyndighetene og eventuelle tiltakshavere ikke får gjort gode faglige vurderinger av om en vil kunne komme i skade for å bryte samiske rettigheter ved igangsettelse av **akvakulturvirksomhet** i det tradisjonelt **samiske bosettingsområdet**. Til grunn for dette ligger det en nærmest systematisk neglisjering og usynliggjøring av samisk kultur og tilstedeværelse i kystsonen over lang tid. Dette kan knyttes direkte til de overgrep som Sannhets- og forsoningskommisjonen har avdekket som en del av den målrettede fornorskningspolitikken ovenfor det samisk folk. Den påfallende mangelen på kunnskap skaper en uholdbar situasjon for alle parter.
4. Sametinget er enig med utvalget i at det bør innføres ytterligere tiltak for å redusere miljøpåvirkningen fra akvakultur. Utgangspunktet for dagens **trafikklyssystem** er behovet forutsigbar og bærekraftig vekst. Etter Sametingets syn er sosial bærekraft en forutsetning for å kunne oppnå bærekraftig utvikling. I et eventuelt arbeid med et revidert trafikklyssystem bør derfor mulighetene for å inkludere indikatorer for **sosial bærekraft** som kriterium for tildeling av vekst – herunder hensyn til **urfolks naturgrunnlag** — utredes.
5. Sametinget er enig med utvalget i at det må utarbeides en tydeligere **veileder** for **konsultasjoner** i planprosesser som omtaler sjøsamiske interesser og **akvakultur** spesielt.
6. Sametinget påpeker at utvalgets forslag til statlig **tematisk plan** for akvakultur **ikke** drøfter hvordan naturgrunnlaget for samisk kultur- og næringsutøvelse og rettighetshavere sikres gjennom planen.
7. Sametinget har påpekt ovenfor utvalget at det er en mangel i **KU-forskriften** at i konsesjonssaker for akvakultur kan Sametinget kun kreve utredninger av tiltakets konsekvenser i for samiske utmarksnæringer og samiske kulturminner, ikke samisk **tradisjonelt fiske**. I tråd med forskrift om samordning og tidsfrister i behandling av akvakultursøknader fra 2010 er Fiskeridirektoratet også utpekt som den som skal uttale seg om **samisk fiskeri**. Sametinget mener det bør **vurderes** om denne **oppgavedelingen** er hensiktsmessig. Dette har ikke utvalget nærmere vurdert.

Ytterlige kommentarer til høringen:

Sametinget registrerer at utvalget ikke drøfter i utredningen hvordan fremtidig akvakulturforvaltning også skal vareta naturgrunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse. Sametinget mener at sikring av samisk kultur og næringsutøvelse, samiske rettighetshavere og rettigheter i sjø samt folkerettens forpliktelser er underkommunisert utvalgets rapport. Foruten at dette omtales i kapittel 7.2.1, er det ikke vist til dette i andre deler av utredningen. Konsekvenser som overføringen av planmyndighet fra kommuner til en statlig myndighet vil ha for naturgrunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse, eller samiske rettighetshavere er et viktig område der slike vurderinger bør tas. Vi minner om at det største potensialet for fremtidig vekst i akvakulturnæringen antas å ligge i det tradisjonelt samiske bosettingsområdet, og spesielt i Nord-Norge.

Sametinget savner at konflikter mellom ulike brukergrupper i kystsonen synliggjøres i større grad når det vises til «effektiv fordeling og utnyttelse av arealer». Utnyttelse av kystsonen der andre

interesser er underordnet akvakultur, er ikke et bærekraftig utgangspunkt for fremtidig forvaltning av næringen. Sametinget er opptatt av at oppdrettsvirksomhet forvaltes på en slik måte at viktige gyte- og fiskeområder ikke ødelegges og at samiske rettighetshavere ivaretas. For at av naturgrunnlaget skal sikres må samisk kultur og næringsutøvelse legges som et av hovedpremissene for arbeidet. Da vil den kunne fungere som et helhetlig verktøy for å ivareta disse hensynene. Hvis hovedpremisset er å sikre akvakulturnæringen tilstrekkelig med arealer for vekst, mener Sametinget at dette vil kunne gå på bekostning av naturgrunnlaget for samisk kultur.

Utvalget foreslår at det er behov for mer veiledning i forhold til implementering av Samelovens bestemmelser om konsultasjoner i forbindelse med arealplanlegging i sjø. Sametinget er enig i at det er behov for mer veiledning om konsultasjoner. Samtidig mener Sametinget at veiledning om konsultasjoner ikke alene vil være tilstrekkelig for å møte kommende interessekonflikter mellom eksisterende samisk bruk av kystsonen og økende interesse for akvakulturlokalteter i Nord-Norge.

Som grunnlag for mer effektiv planlegging etterlyser utvalget et samlet, omforent, lett tilgjengelig og godt kunnskapsgrunnlag i én felles digital infrastruktur. Utvalget mener også at statlige myndigheter bør stille tydeligere krav og gi bedre veiledning om kunnskapsgrunnlaget og konsekvensutredninger i planprosesser. Sametinget har i møtene med utvalget påpekt at det mangler forvaltningsrelevant kunnskap om den tradisjonelle bruken av samiske kyst- og havområder. I tillegg har kommuner utilstrekkelige eller manglende rutiner for innhenting av tradisjonell kunnskap om bruken av havområdene i planprosessene. Sjøsamiske rettigheter knyttet til kystnære fiskeområder er ikke kartlagt og dokumentert på en tilfredsstillende måte. Sametinget mener derfor at skal utvalgets forslag om et felles, omforent kunnskapsgrunnlag følges opp, er det behov for å sette av betydelige midler for kartlegging av samiske rettigheter og tradisjonelle bruksområder.

Sametinget har i møte med utvalget foreslått at samiske hensyn innarbeides i akvakulturlovgivningen på en slik måte at konsesjonstildelinger ikke tilsidesetter tradisjonell samisk bruk, med henvisning til blant annet Havressurslovens §7g. Sametinget mener at endringene som utvalget foreslår ikke ivaretar samiske rettigheter og heller ikke gjenspeiler folkerettens forpliktelser.

Vedrørende konsekvensutredninger, vil Sametinget vise til problemstillinger som har aktualisert seg i behandling av vindkraftsaker på land. Blant annet Norges institutt for menneskerettigheter (NIM) har påpekt at det er problematisk at konsekvensutredninger som danner grunnlaget for beslutninger bestilles og betales av utbygger og tiltakshaver. NIM viser til at den internasjonale menneskerettskomiteen har vektlagt at konsekvensutredninger bør utføres av uavhengige organer. NIM anbefaler at også i Norge bør ordningen med konsekvensutredninger og særlig utrederens uavhengighet vurderes nærmere.

Sametinget ønsker konsultasjoner i forbindelse med oppfølging av utredningen. Vi ber departementet sørge for at direkte berørte samiske interesser også konsulteres i saken, i henhold til relevante bestemmelser i samelovens kapittel 4.

Dearvuodáiguin / Med vennlig hilsen

Per Oskar Andersen
juogushoavda/seksjonssjef

Vegar Jakobsen Bæhr
ráđdeaddi/rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur. /

Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga.

